

**VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS BIUDŽETO LĖŠŲ SKYRIMO VILNIAUS
MIESTO ISTORIJOS TYRĖJŲ STIPENDIJOMS ATASKAITA***

20_____d.
Vilnius

Sutarties data ir numeris: 2019 m. gegužės 19 d., Nr. A291-1144/19

Ataskaitos pildymo data: 2020 m. sausio 8 d.

I. Atlikti Vilniaus miesto savivaldybės istorijos mokslo tyrimai, už kuriuos buvo skirta stipendija (teksto apimtis iki 15 puslapių) (pridedama atlikto tyrimo elektroninė kopija).

Atliktas Vilniaus miesto savivaldybės finansuotas medinės architektūros tyrimas, apimantis Vilniaus miesto Žvėryno ir Šnipiškių mikrorajonų medinę architektūrą. Tyrimas vykdytas 4 etapais:

1) informacinės literatūros bei archyvinių šaltinių paieška, analizė bei tyrimui aktualios informacijos identifikavimas ir apdorojimas;

2) medinės architektūros esamos būklės Žvėryne ir Šnipiškėse fiksavimas, nestruktūruoto interviu su medinių pastatų gyventojais atlikimas;

3) viso informacinio turinio apibendrinimas, pastatų anketų, tinkamų Medinės architektūros duomenų bazei „Archimedė“, parengimas ir talpinimas į duomenų bazės skiltį apie Vilniaus medinę architektūrą;

4) informacinės publikacijos apie tyrimą bei nestruktūruotų interviu metu surinkta ir apibendrinta informacija apie gyvenimą mediniuose pastatuose parengimas.

1 etapas. Tyrimo metu analizuoti Vilniaus miesto savivaldybės Kultūros paveldo skyriaus archyve, Lietuvos centriniame valstybės archyve, Lietuvos valstybės istorijos archyve, Vilniaus regioniniame valstybės archyve esantys šaltiniai bei juose esanti su medine Žvėryno ir Šnipiškių mikrorajonų architektūra susijusi informacija: identifikuotos bylos, kuriose pateikiami Žvėryno ir Šnipiškių mikrorajonų pastatų architektūriniai planai, jos peržiūrėtos bei atrinktos tos, kuriose pateikiami mikrorajonuose esančių bei buvusių medinių pastatų planai. Archyvuose esanti vertingiausia informacija (medinių pastatų planai, rajonų istoriniai planai), bendradarbiaujant tyrėjams, Vilniaus memorialinių muziejų direkcijos Medinės miesto architektūros muziejui bei archyvų administracijai, skaitmeninama, apdorojama bei talpinama į Medinės architektūros duomenų bazę „Archimedė“. Lietuvos centriniame valstybės archyve, Lietuvos valstybės istorijos archyve, Vilniaus regioniniame valstybės archyve iš viso peržiūrėta 1391 byla iš kurių 479 buvo atrinktos, kaip tinkamos medinės Vilniaus architektūros tyrimams bei skaitmeninamos (dėl didelės duomenų ir darbų apimties, archyvai neturėjo galimybių bylų suskaitmeninti iki 2019-ųjų metų pabaigos, tačiau įsipareigojo tai atlikti 2020-ųjų pradžioje). Vilniaus miesto savivaldybės Kultūros paveldo skyriaus archyve peržiūrėta 1240 medinės architektūros Žvėryne ir Šnipiškėse pastatų bylų (paminklotvarkos sąlygų, techninių projektų, pastatų būklės patikrinimo aktų, pastatų anketų, pastatų apmatavimų, projektinių pasiūlymų), kurių informacija remiantis parengtos Žvėryno ir Šnipiškių medinių pastatų anketos Medinės architektūros duomenų bazėje „Archimedė“. Taip pat analizuoti skyriuje saugomi strateginiai dokumentai (Medinės architektūros apsaugos strategija, Žvėryno pastatų paminkloauginis vertinimas ir pasiūlymai į registrus, Žvėryno ir Šnipiškių Specialiųjų planų koncepcija, Vertinimo tarybos aktų paruošiamoji medžiaga, Žvėryno iš Šnipiškių sklypų nužymėjimo schemas). Galutiniai

apdorojus ir apibendrinus surinktą medžiagą duomenų bazėje „Archimedė“ patalpinamos ne mažiau kaip 350 medinės architektūros pastatų, esančių Žvėryno ir Šnipiškių mikrorajonuose, anketos.

2 etapas. Tyrimo metu atliktas medinės architektūros Žvėryne ir Šnipiškėse esamos būklės foto fiksavimas. Iš viso užfiksuota virš 350 gyvenamųjų namų, kurių informacija pateikiama medinės architektūros duomenų bazėje „Archimedė“. Šio etapo metu surinkta informacija padeda atskleisti išlikusios medinės architektūros autentiškumo lygį bei suteikia galimybę palyginti archyvinis duomenis su esama pastatų situacija ir taip identifikuoti autentiškas išlikusias pastatų detales ir kitus architektūrinius elementus. Atliekant foto fiksaciją taip pat bendrauta su mediniuose pastatuose gyvenančiais žmonėmis, siekiant išsiaiškinti sociokultūrinius gyvenimo mediniuose namuose aspektus: pagrindinius iššūkius, kylančius dėl pastato medžiagiškumo, jam taikomų paveldosauginių apribojimų, kaimynystės ir pan. Siekiant surinkti daugiau duomenų, būtinų kokybiškam publikacijos parengimui, taip pat sukurta ir Žvėryno bei Šnipiškių bendruomenėms platinta internetinė apklausa apie gyvenimą mediniame name.

3 etapas. Atsižvelgiant į itin didelę duomenų apimtį, į Medinės architektūros duomenų bazę „Archimedė“ dar nėra patalpinta visa tyrimo metu surikta informacija (vieno pastato anketos patalpinimas į duomenų bazę vidutiniškai trunka nuo 60 iki 90 min., įskaitant informacijos tekstų redagavimą, nuotraukų formatavimą, aprašymų parengimą ir kitas aukštai informacijos pateikimo kokybei būtinas veiklas bei technines galimybes). Nepaisant to, visos informacijos įkėlimas yra užtikrinamas tyrėjų sutartinių įsipareigojimų bei Medinės miesto architektūros muziejaus ir Vytauto Didžiojo universiteto susitarimu dėl bendradarbiavimo pildant Medinės architektūros duomenų bazę informacija apie Vilnių bei kuriant naują duomenų bazės turinį. Prieš pradėdant talpinti duomenis į „Archimedę“ teko išspręsti duomenų bazės atnaujinimo ir naudojimo bei etiško surinktų archyvinių duomenų panaudojimo klausimus:

- Inicijuotas bendradarbiavimo sutarties tarp Vytauto Didžiojo universiteto ir Vilniaus memorialinių muziejų direkcijos pasirašymas. Šiuo metu sutartis vertinama Vytauto Didžiojo universiteto teisininkų, o jos pasirašymas planuojamas nedelsiant, nes duomenų bazės pildymo darbai jau vykdomi. Bendradarbiavimo sutartis apibrėžia Vytauto Didžiojo universiteto ir Vilniaus memorialinių muziejų direkcijos atsakomybes pildant duomenų bazę naujais duomenimis, taip pat numato kitas bendradarbiavimo formas plečiant duomenų bazę bei vykdant mokslinę – tiriamąją veiklą. Sutartis užtikrins pradėto tyrimo tęstinumą, kurio metu analogiškais etapais bus renkama, sisteminama ir į duomenų bazę talpinama informacija apie kitus Vilniaus miesto medinės architektūros arealus.
- Atlikti duomenų bazės perprogramavimo darbai: sukurta speciali Vilniaus medinei architektūrai skirta skiltis, parengta informacijos talpinimo į duomenų bazę instrukcija, taisytos klaidos, išryškėjusios informacijos talpinimo į duomenų bazę metu. Tyrėjų sutartis su duomenų bazės programuotojais taip pat užtikrina Vilniaus miesto medinės architektūros skilties programinį palaikymą, klaidų taisymą bei skilties infrastruktūros tobulinimą ateityje.
- Tarpininkaujant Vilniaus memorialinių muziejų direkcijos vadovybei, inicijuotas bendradarbiavimas su Lietuvos centriniu valstybės archyvu, Lietuvos valstybės istorijos archyvu, Vilniaus regioniniu valstybės archyvu, kurie sutiko neatlygintinai skenuoti archyvinius dokumentus bei suteikti leidimą juos publikuoti duomenų bazės „Archimedė“ skiltyje apie Vilniaus medinę architektūrą.

4 etapas. Apdorojus ir susisteminus tyrimo metu surinktą informaciją, atlikus tyrimo metu vykdytų nestruktūrotų interviu bei internetinės apklausos metu surinktos informacijos analizę, parengta publikacija – informacinis pranešimas, pristatantis įgyvendintą tyrimą, jo metu atliktus darbus ir planuojamą jų tęstinumą. Publikacijoje taip pat paliečiamas sociokultūrinis gyvenimo mediniuose namuose Žvėryno ir Šnipiškių mikrorajonuose aspektas, atskleidžiantis socialinius

ir kultūrinius gyvenimo mediniuose namuose iššūkius bei gerąsias patirtis. Publikacijai komentarus ir atsiliepimus bei pasiūlymus teikė Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto akademinis personalas.

II. I punkte nurodytų atliktų Vilniaus miesto savivaldybės istorijos mokslo tyrimų reikšmė Vilniaus miesto savivaldybei (teksto apimtis iki 15 puslapių).

Nepriklausomų kultūros paveldo tyrimų svarba pastaruoju metu vis labiau vertinama, nepriklausomai nuo to, kad korektišką kultūros paveldo objektų tvarkybą (paremtą istoriniais, meniniais, architektūriniais ir kitais tyrimais) apibrėžiantis kultūros paveldo tvarkybos reglamentas vis rengiamas ir nepatvirtinamas. Vilniaus medinės architektūros Žvėryno ir Šnipiškių mikrorajonuose tyrimų pradžia – Medinės architektūros duomenų bazės „Archimedė“ pildymas informacija apie šių mikrorajonų medinę architektūrą – plačiai visuomenei bei mokslininkams atveria iki šiol neviešintus archyvinis duomenis apie išlikusius Žvėryno ir Šnipiškių medinius pastatus. Viliamasi, jog tai prisidės prie kokybiškesnio išlikusių medinių namų išsaugojimo ir korektiško rekonstravimo išsaugant autentiškas pastatų architektūrines detales bei atkuriant istorinius, tačiau sunykusius pastatų elementus.

Tyrimo metu atliktų nestruktūruotų interviu bei internetinės apklausos metu išryškėjo, jog būstą mediniuose namuose įsigyja vis daugiau žmonių, suvokiančių vietos išskirtinumą ir pasiryžusių reabilituoti sovietmečio ir vėlesnių rekonstrukcijų metu patirtus sužalojimus – grąžinti langų skaidymą, neišlikusius dekorą elementus ir pan. Tyrimo metu taip pat identifiкуotos esminės problemos, su kuriomis susiduria medinių pastatų gyventojai. Ši informacija vertinga planuojant Medinės miesto architektūros muziejaus Konsultacinio centro veiklą, orientuotą į žinių ir įgūdžių, būtinų tinkamai medinių pastatų priežiūrai, suteikimą medinių pastatų savininkams ir gyventojams.

Tyrimo rezultatai orientuoti į tris pagrindines tikslines auditorijas:

1. *Projektuojančius architektus bei kontroliuojančias institucijas* (Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Vyriausiojo architekto skyriaus Kultūros paveldo apsaugos poskyris, Kultūros paveldo departamento Vilniaus skyrius). Viešai prieinama skaitmeninė Vilniaus miesto medinės architektūros istorinė informacija suteiks platesnes galimybes projektuotojams rengti istorinę informaciją pagrįstus techninių projektų sprendinius, o kontroliuojančioms institucijoms suteiks įrankį – duomenų bazę, padedantį įvertinti techninių projektų sprendinius ir jų atitikimą pastatų istorinei architektūrai. Pabrėžtina, kad Vilniaus miesto savivaldybės iniciatyva 2006-2008 m. į Kultūros vertybių registrą (KVR) įtraukta didžioji dalis vertingiausių Žvėryno ir Šnipiškių medinių pastatų, tačiau vertinimo tarybos aktuose tik išimtiniais atvejais pasitelkiama vertingesnė ikonografinė medžiaga – statybos projektas, rekonstrukcijų projektai, senosios fotografijos, nors tai yra atraminė medžiaga istoriniams, architektūriniais, konstrukciniais, polichrominiais pastatų tyrimams. Vilniaus Žvėryno ir Šnipiškių mikrorajonų medinės architektūros tyrimo metu surinkta informacija ir šaltiniai taip pat gali pasitarnauti KVR pildymui (pakoreguotos kai kurių namų statybos, rekonstrukcijų datos, priskirti autoriai ir pan.).
2. *Medinių pastatų gyventojai ir savininkai*, kuriems suteikiama galimybė nesudėtingai ir greitai atrasti istorinę informaciją apie jų gyvenamąją aplinką. Tyrimo metu atliktų nestruktūruotų interviu metu ir internetinės anketos pagalba surinkta informacija byloja, kad savo namais ir jų istorija susidomėję/pradėję domėtis žmonės priima visai kitokius, žymiai geriau apgalvotus ir paveldosaugos pažiūriu jautresnius sprendimus. Medinės architektūros duomenų bazėje „Archimedė“ publikuojami duomenys, apimantys medinių pastatų architektus, statytojus, namų numeracijos kaitą bei itin svarbią geros kokybės grafinę medžiagą ir istorinių bylų signatūras, gali būti atraminė medžiaga tolesniems Vilniaus miesto medinės architektūros tyrimams bei informacijos paieškoms.

3. *Medinės miesto architektūros muziejų*, kurio ekspozicijų ir veiklos pagrindas – Vilniaus medinės architektūros tyrimai. Muziejui perduota visa tyrimo metu surinkta informacija, įskaitant daugiau nei 60 tūkst. perfotografuotų archyvinių bylų lapų, suteikiančių istorinę informaciją apie medinius pastatus Žvėryne ir Šnipiškėse. Ši informacija taps muziejaus mokslinių tyrimų bei ekspozicijų, edukacinių užsiėmimų ir kitų veiklų pamatu. Muziejui taip pat perduoti iki 2019-ųjų paruošti įvairūs su medinės architektūros apsauga susiję strateginiai ir planavimo dokumentai, surinkti iš įvairių valstybės ir savivaldos institucijų. Šie dokumentai taip pat naudojami kuriant Medinės miesto architektūros muziejaus ekspozicijas bei planuojant edukacines ir konsultacines muziejaus veiklas.

III. Numatomas Vilniaus miesto savivaldybės istorijos mokslo tyrimų tęstinumas, kita aktuali Vilniaus miesto savivaldybės istorijos mokslo tyrimų informacija (teksto apimtis iki 15 puslapių).

Numatomas tyrimo tęstinumas užtikrinamas Vilniaus memorialinių muziejų direkcijos (Medinės miesto architektūros muziejus – direkcijos padalinys) ir Vytauto Didžiojo universiteto (Medinės architektūros duomenų bazės „Archimedė“ valdytojo) bendradarbiavimo sutartimi, kurioje apibrėžtos abiejų organizacijų atsakomybės, susijusios su duomenų bazės pildymu bei bendradarbiavimu vykdant mokslinę – tiriamąją veiklą. Nuo 2020 m. vasario mėnesio Medinės miesto architektūros muziejuje įdarbinamas muziejininkas – rinkinių tyrėjas, kuris dirbs su Medinės architektūros duomenų bazės „Archimedė“ pildymu ir Vilniaus medinės architektūros tyrimais.

Įgyvendinant tyrimą taip pat išplėtos naujos, iš šio tyrimo išplaukiančios idėjos, kurių įgyvendinimui jau gautas dalinis finansavimas arba planuojama teikti paraiškas finansavimui gauti.

1. „*Vilniaus medinės architektūros paveldo elementų ir stalių dirbinių apmatavimų katalogas*“. Katalogo sudarymui ir leidybai gautas dalinis finansavimas iš Lietuvos kultūros tarybos. Projekto partneris – Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Vyriausiojo architekto skyriaus Kultūros paveldo apsaugos poskyris.
2. „*Vilniaus istorinio centro ir jo priemiesčių medinės architektūros objektų TOP 10*“. Konkurso organizavimui ir kilnojamajai parodai gautas dalinis finansavimas iš Lietuvos kultūros tarybos. Projekto partneris – Kultūros paveldo centras.
3. Ruošiama paraiška Vilniaus miesto Šnipiškių mikrorajono Skanseno teritorijos atgaivinimui, pasitelkiant viešo, privataus ir nevyriausybinio sektoriaus partnerystę įgyvendinant kultūrinės veiklas, bei įtraukiant vietos bendruomenę ir įgalinant ją kūrybiškai panaudoti vietos kultūros išteklius formuojant vietos tapatybę bei skatinant fizinę ir socialinę kaimynystę. Projekto partneriai: University College for Green Development (Norvegija), Kroloftet (Norvegija), iniciatyva „Heritas“ (Lietuva). Paraiška planuojama teikti Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo programos „Kultūra“ antrajam atviram kvietimui.
4. Bendradarbiaujant su Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Vyriausiojo architekto skyriaus Kultūros paveldo apsaugos poskyriu ruošiama nauja *Medinių kultūros paveldo statinių bei medinių langų, durų, kitų stalių gaminių tvarkymo paslauga*, kuri apims:
 - a. kultūros paveldo statinių savininkams ir gyventojams teikiamą konsultacinę pagalbą, padedančią įgyti medinės architektūros tinkamos priežiūros, nesudėtingų medinės architektūros elementų tvarkymo ir atnaujinimo žinių;
 - b. dalinį finansavimą medinės architektūros ir stalių gaminių tvarkymo darbams.

Ši paslauga suteiks galimybę konsultacijų metu įgytas žinias pritaikyti praktiškai, su specialistų pagalba atnaujinant medinių pastatų (ar mūrinių pastatų medines) dalis.

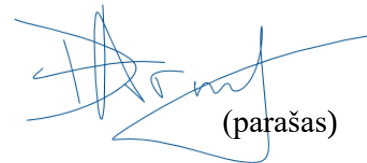
IV. I-II punktuose nurodytą informaciją pagrindžiantys priedai (*pateikiami aktualūs ir reprezentatyvūs priedai*) (pridedama).

Medinės architektūros duomenų bazėje „Archimedė“ talpinama informacija apie Vilniaus medinę architektūrą: www.archimede.lt, <http://www.archimede.lt/vilnius>

Publikacija „Gyvenimas mediniame name: Vilniaus Žvėryno ir Šnipiškių mikrorajonų gyventojų patirtys“ (pridedama).

Donata Armakauskaitė

(*Stipendijos gavėjo vardas, pavardė ar
organizacijos atstovo pareigos, vardas ir pavardė*)

(parašas)

* Vilniaus miesto savivaldybės biudžeto lėšų skyrimo Vilniaus miesto istorijos tyrėjų stipendijoms ataskaita gali būti papildoma kita informacija atsižvelgiant į Vilniaus miesto savivaldybės biudžeto lėšų skyrimo Vilniaus miesto istorijos tyrėjų stipendijoms nuostatų 28 punktą.